

Wetenschappelijke namen van planten; Deel 1: 'Latijnse' namen

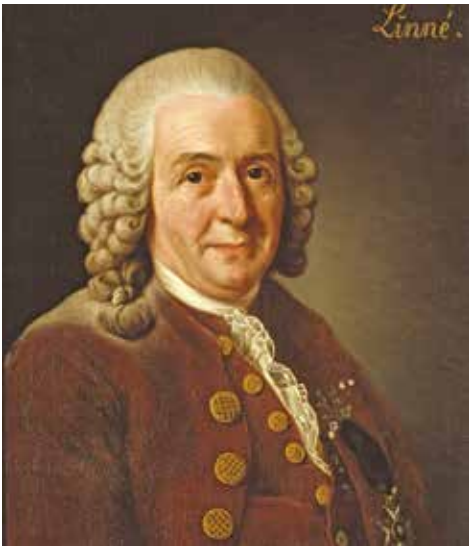
In *Arbor Vitae* en tijdens lezingen en excursies wordt kwistig met plantennamen gestrooid. En ja, die 'moeilijke' naam doet ertoe, want de juiste naam voor de juiste plant betekent dat iedereen het over hetzelfde heeft. Dit in tegenstelling tot zogenoemde volksnamen die van streek tot streek en zelfs van familie tot familie kunnen variëren. Wat te denken van de Fuchsia met meer dan 10 verschillende volksnamen. Inheemse planten als de Vlier of Madeliefje kennen zelfs nog veel meer verschillende volksnamen.

De wetenschappelijke naamgeving van planten volgt altijd hetzelfde stramien. Deze binominale opzet is terug te voeren op Carl Linnæus, de Zweedse arts met een duidelijke Nederlandse connectie. De meesten zullen hem kennen onder de gelatiniseerde vorm van zijn naam: Carolus Linnaeus. Hij schreef zijn proefschrift, zoals in de 18e eeuw gebruikelijk, geheel in het Latijn. Op achtentwintigjarige leeftijd promoveerde hij in 1735 in de geneeskunde aan de Universiteit van Harderwijk.

Linnaeus is vooral bekend vanwege zijn fundamentele bijdragen aan de nomenclatuur; oftewel de wetenschappelijke naamgeving van planten en dieren, maar ook mineralen. Nomenclatuur is geen wetenschap, maar enkel een set van regels die aangeeft welke naam wanneer voor een taxonomische groep gebruikt moet of mag worden. De meeste veranderingen in wetenschappelijke namen zijn het gevolg van veranderingen in taxonomie, zoals het toewijzen van een soort aan een ander ge-

slacht of het splitsen daarvan. Als blijkt dat er meerdere namen in gebruik zijn voor wat (eventueel later) één taxonomische groep blijkt te zijn, dan wordt in het algemeen de prioriteitsregel toegepast. Die houdt in dat de eerst gepubliceerde naam als de geldige naam wordt geaccepteerd.

Species Plantarum (De Soorten der Planten) uit 1753 geldt als het begin van de wetenschappelijke naamgeving van planten. Alle wetenschappelijke namen van planten, maar ook dieren, schimmels en bacteriën waar een (L.) achterstaat zijn voor het eerst door Linnæus benaamd en beschreven volgens de door hem opgestelde standaard. Deze tweeledige opbouw bestaat uit een geslachtsnaam met hoofdletter (*Hedera*) gevolgd door een soort aanduiding (*helix*). De wetenschappelijke naam voor Klimop is daarmee een combinatie van *hedera* (Latijn voor Klimop) en *helix* (Oudgrieks voor 'spiraal'). Ondanks dat velen spreken van de 'Latijnse naam' van een plant gaan veel van de

Carl Linnæus (nadat hij in de adelstand was verheven mocht hij zich Carl von Linné noemen)
Foto: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carl_von_Linn%C3%A9.png

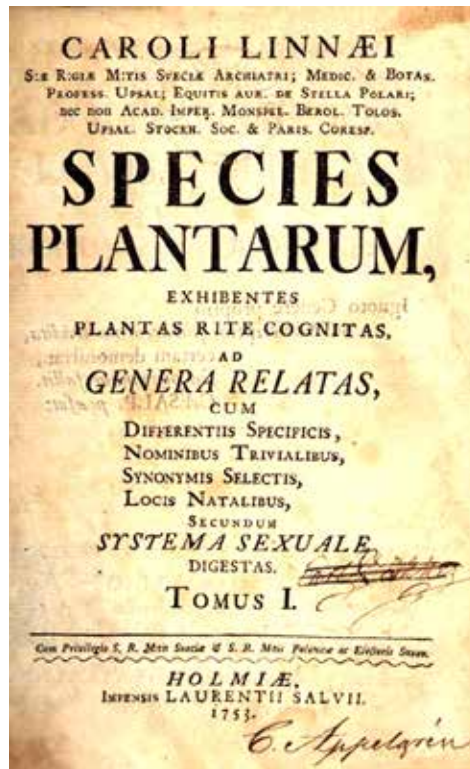
namen terug op Oudgrieks. Dergelijke aan het Oudgrieks ontleende geslacht- en soortnamen zijn bijna altijd gelatiniseerd.

Binnen de wetenschappelijke namen zijn er enkele categorieën te onderscheiden. Een deel van de wetenschappelijke namen is ontleend aan een begrip of naam uit de oudheid. Soms betreft dat letterlijk de klassieke aanduiding. Voorbeelden daarvan zijn *Alnus* (Els), *Olea* (Olijf én olie), *Ulmus* (Iep), *Platanus* (Plataan), *Quercus* (Eik), *Ficus* (Vijg), *Laurus* (Laurier) of *Sorbus* (Lijsterbes), die allen direct aan het Latijn zijn ontleend.

Soms volgt de Nederlandse naam uit de aanduiding in het Latijn, zoals bij Populier, Plataan, Olm en Ceder. Vaker echter is de Nederlandse naam, zoals je zou verwachten, ontleend aan het Germaans. Dat verklaart ook het vaak grote verschil tussen een wetenschappelijke naam met een basis in het Latijn en een Nederlandse naam. *Tilia* is de naam die de Romeinen gebruikten voor de Linde. De Germaanse naam Linde is afgeleid van *lind(i)* dat zacht of soepel betekent.

Andere namen zijn aan het klassiek Oudgrieks ontleend en gelatiniseerd, zoals *Hysoppus* (hy-soppo) of *Cedrus* (kedros). De oude Grieken noemden de Eik *dryas*. Dit is nu de wetenschappelijke naam van een alpine plantensoort uit de rozenfamilie. Klassieke namen en begrippen worden wel vaker door elkaar gebruikt. Zo is melon Oudgrieks voor Appel. De Appel wordt in het Latijn *pomus* genoemd. De geslachtsnaam *Malus* is echter afgeleid van *malum*, Latijn voor boomvrucht. Andere voorbeelden van verschuivingen in aanduiding zijn *prunus* (Latijn voor Pruim), *cerasus* (Kers) en *amygdalum* (Amandel). De geslachtsnaam *Prunus* verwijst naar de Pruim en in de soortnamen klinken de oude namen voor die betreffende soort door.

Daarnaast is ook inspiratie gehaald uit de *Metamorphosen* van Ovidius waarin diverse personen werden getransformeerd in planten en dieren. In deze categorie vallen geslachtsnamen als *Daphne*. De geslachtsnaam *Daphne*

Voorblad van *Species Plantarum*

Foto: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Species_plantarum_001.jpg

Apollo en Daphne. Foto: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Apollo_and_Daphne_waterhouse

duidt echter een andere plant dan de Laurier waarin deze bosnimf werd veranderd om aan de avances van Apollo te ontkomen. Andere voorbeelden zijn Hyacinthus, Narcissus en Adonis, drie jonge mannen die na hun dood in een plant transformeerden en hun naam leenden aan plantengeslachten. Myrrha transformeerde in een Mirreboom, die de wetenschappelijke naam *Commiphora myrrha* kreeg. *Commiphora* is een samentrekking van de Oudgriekse woorden kommi en phoros met de betekenis 'voorzien van gom'. Ook directe vernoeming naar een figuur uit de klassieke oudheid komt voor. Denk aan het plantengeslacht *Hebe*, vernoemd naar de godin van de Jeugd, of *Juglans* (letterlijk: 'de eikel van Jupiter').

Het aantal plantennamen in klassieke talen was beperkt dus de meeste wetenschappelijke namen kennen een andere oorsprong. Vaak vertelt de naam iets over het uiterlijk van de plant of het gebruik ervan. Dit is zeker het geval bij de oudere wetenschappelijke namen. Later komen afleidingen van een volksnaam, persoon of streek. Daarover meer in de volgende delen van deze reeks.

De geboorte van Adonis met Myrrha als moeder. Foto: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Geboorte_van_Adonis_Metamorfofen_van_Ovidius_\(serietitel\),_RP-P-2014-34-63.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Geboorte_van_Adonis_Metamorfofen_van_Ovidius_(serietitel),_RP-P-2014-34-63.jpg)